

Рис. 2. Стратегічні напрями інтеграційного розвитку кооперативного сектора економіки
* Джерело: власні дослідження

Оформлення реально існуючого кооперативного сектора економіки, надання йому офіційного статусу дозволить увійти до Міжнародного кооперативного альянсу не окремим видам кооперативів (споживчим), а національною кооперативною організацією, що підвищить престиж української кооперації в міжнародному кооперативному русі.

Література

1. Зіновчук В.В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / В.В. Зіновчук. – К.: Логос, 2001. – 380 с.
2. Зіновчук В.В. Сільськогосподарська кооперація в сучасному агробізнесі: досвід розвинутих країн і перспективи України / В.В. Зіновчук // Вісник Полтавського ДСГП. – 2001. – № 5-6. – С. 6-10.
3. Индивидуально-кооперативный сектор: Перспективы развития. – М., 1989.
4. О международной деятельности Центросоюза Российской Федерации. – М., 1997.
5. Сахарова Д.Б. История и теория кооперативного движения / Д.Б. Сахарова, И.С. Котов И.С. – Минск: Новое знание, 2009. – 279 с.

664:338.439.009.12

Ушкаренко Ю.В., д.е.н., професор,
Петлюченко В.В., здобувач,
Херсонський національний технічний університет

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Розвиток економіки України багато в чому залежить від ефективності функціонування підприємств реального сектору економіки, до якого відноситься харчова промисловість. Рівень розвитку харчової промисловості визначається досягнутим рівнем конкурентного потенціалу, який пов'язують, насамперед, з наявністю секторів економіки, які володіють високими технологіями, розвинутою транспортною інфраструктурою, наявністю дешевої робочої сили і т.п. На жаль, сучасний стан харчової промисловості характеризується наявністю багатьох невирішених проблем, які перешкоджають розвитку її конкурентного потенціалу (залишається високою частка старих харчових підприємств з низьким техніко-технологічним рівнем виробництва, які не потребують високої кваліфікації персоналу, випускають не конкурентоспроможну продукцію за якістю і за ціною). Як наслідок конкурентний потенціал в розрізі окремих підгалузей, всередині них формується вкрай повільно. Тому питання спрямовані на вивчення конкурентного потенціалу підприємств харчової промисловості є актуальними і своєчасними.

Тенденції розвитку харчової промисловості відображені в працях П. Борщевського, Д. Гончарової, Л. Дейнеко, А. Зайнчковського, Л. Мармуль, Т. Мостенської, В. Сичевського, Л. Чернюк та ін. Проте немає

єдиної думки про конкурентний потенціал, як економічну категорію, про механізм його формування та використання. Тому вважаємо, що методологічні аспекти формування конкурентного потенціалу сталого розвитку харчової промисловості потребують глибокого комплексного опрацювання.

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретичних і методологічних підходів до формування і реалізації конкурентного потенціалу розвитку харчової промисловості.

Поняття «методологія» по-різному трактується в науковій літературі і має два змістовних значення: методологія, по-перше, трактується як система визначених засобів, прийомів, які використовуються в тій чи іншій сфері діяльності – в науці, політиці тощо; по-друге – як вчення про цю систему чи як загальна теорія метода, теорія в дії. Іншими словами, методологія – це філософське вчення про систему методів наукового пізнання і перетворення реальної дійсності, а також вчення про застосування принципів, категорій, законів діалектики і науки до процесу пізнання і практики в інтересах придбання нових знань [1].

У «Філософському словнику» 1968 р., методологія трактується як «1) сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в будь-якій науці; 2) вчення про метод наукового пізнання і перетворення світу» [8]. На думку відомих російських філософів А. Спіркіна, Е. Юдіна та М. Ярошевського, «методологія – це система принципів і способів організації та побудови теоретичної і практичної діяльності, а також вчення про цю систему» [2]. Розгорнуте визначення поняття «методологія» дав С.В. Мочерний: «Методологія – це система різноманітних методів, засобів і прийомів наукового пізнання (передусім принципів, законів та категорій) та наука (або вчення) про цю систему» [7].

На нашу думку, методологія розуміється як єдина цілісна взаємодія логіки, принципів і методів, що представляють в сукупності логічно завершену систему дослідження об'єкта, починаючи від поставленої мети, завдань і закінчуючи одержанням конкретних результатів теоретичного і прикладного характеру.

Особливий акцент на сучасному етапі розвитку економіки робиться на методології досліджень, конкретно – на системних дослідженнях і моделюванні соціально-економічних процесів в харчовій промисловості. Важливість проведення досліджень системного характеру обумовлюється наявністю безсистемності у прийнятті і здійсненні масштабних господарських рішень.

Методологічною і теоретичною основою дослідження є діалектичний метод пізнання економічних процесів і явищ, комплексний і системний аналіз і послідовність у пізнанні об'єктивних законів суспільного розвитку. Тобто головним у методології є застосування діалектичного (діалектика – від грец. *dialektike* – мистецтво вести бесіду, спор) підходу до явищ, що вивчаються, згідно з якими всі сторони життя суспільства повинні розглядатися у взаємодії, взаємозв'язку, у процесі їх розвитку, відмирання старих і виникнення нових форм зв'язку.

Актуальною проблемою дійсності є – стабілізація соціально-економічного розвитку та досягнення такого рівня відтворювальних процесів, який забезпечив би не тільки тимчасове зростання в окремих галузях харчової промисловості, але й стійке динамічне збільшення виробництва конкурентоспроможної продукції [3].

Продовольча безпека, по праву належить до пріоритетів державної політики, багато в чому визначається ефективністю і стійкістю функціонування харчової промисловості країни.

Саме харчова промисловість вносить значний внесок у формування продовольчих фондів і створення стратегічних запасів продовольства в країні. Від розвитку продовольчого ринку, асортименту продукції, її якості і ціни залежить рівень життя населення [6]. Всі перераховані обставини свідчать про особливу стратегічну та соціальну значущість харчової промисловості у складі продовольчого комплексу країни.

Процес сталого розвитку економіки регіону з точки зору методології його дослідження органічно і об'єктивно пов'язаний, з одного боку, із загальним змістом проведених в Україні економічних реформ, з іншого – з суб'єктивною економічною реальністю регіону. Тому вважаємо, що реалізація процесу сталого розвитку повинна базуватися на економічній реальності, а також урахувати соціально-економічну специфіку та особливості регіону.

Ефективність вирішення поставлених завдань визначається насамперед обґрунтованістю методології вирішення проблем. До дослідження конкурентного потенціалу суб'єктів економіки застосовується безліч підходів, проте дослідники часто обмежуються лише деякими з них, що характеризують окремі їх аспекти. Вважаємо, що найважливішим напрямком дослідження має стати комплексне використання методів і підходів, які виявлятимуть джерела та чинники конкурентного потенціалу сталого розвитку харчової промисловості як суб'єкта економіки в умовах інституціональних перетворень економіки України. Основні методологічні підходи, на які спирається дослідження, представлені в табл. 1.

Важливим аспектом аналізу конкурентного потенціалу сталого розвитку харчової промисловості як суб'єкта економіки є дослідження процесів, що зумовлюють його стан.

Таблиця 1

Методологічні підходи до дослідження конкурентного потенціалу харчової промисловості

Підхід	Характеристика
Комплексний	заснований на описі внутрішньо-і міжсистемних взаємодій об'єкта і дає можливість теоретичного узагальнення технічних, технологічних, економічних, організаційних, соціальних, екологічних складових конкурентного потенціалу стійкості розвитку харчової промисловості, а також взаємозв'язку і взаємовпливу цих складових. Це дозволить обґрунтувати стратегічні напрями підвищення стійкості відтворювальних процесів і концепцію формування конкурентного потенціалу харчової промисловості.
Системний	передбачає: по-перше, розгляд об'єкта дослідження як ієрархічної системи; по-друге, визначення складу, структури й організації елементів системи, виявлення головних зв'язків між ними; по-третє, виявлення зовнішніх зв'язків системи, її функцій і ролі серед інших систем. Використання даного підходу стосовно до конкурентного потенціалу сталого розвитку харчової промисловості означає необхідність його дослідження, з одного боку, як цілісної сукупності утворюючих його елементів, а з іншого боку, - як частини, складового елементу системи більш високого порядку.
Функціональний	сутність якого полягає в необхідності аналізу функціональної структури об'єкта дослідження, оскільки виконання об'єктом своїх функцій визначає структуру системи, отже, її стійкість. Розглядати стійкість економічної системи слід, маючи на увазі мету системи і наявні для досягнення цієї мети ресурси.
Інтеграційний	націлений на дослідження і посилення взаємозв'язків між окремими елементами економічної системи, між рівнями управління по вертикалі і між суб'єктами управління по горизонталі. Даний підхід до дослідження конкурентного потенціалу харчової промисловості припускає поглиблення співпраці суб'єктів управління, а також узгодження взаємодій між компонентами економічної системи.
Відтворювальний	орієнтований на постійне поновлення властивостей економічної системи і головного з них - стійкості. Тип відтворення і якість відтворювальних процесів багато в чому визначають стійкість функціонування харчової промисловості. Саме пропорції і якість відтворювальних процесів в економічній системі, а також її адаптивність і здатність до розвитку визначають траєкторію економічного розвитку.
Нормативний	полягає в необхідності застосування нормативів по всіх елементах економічної системи, включаючи цільову підсистему (показники якості та ресурсоемкості продукції, організаційно-технічного рівня виробництва, соціального розвитку колективу, охорони навколишнього середовища), що забезпечує й інші підсистеми. Дані нормативи повинні відповідати вимогам комплексності, ефективності, обґрунтованості, перспективності застосування.
Динамічний	при його застосуванні об'єкт дослідження розглядається в діалектичному розвитку з урахуванням впливу на нього внутрішніх і зовнішніх впливів. Динамічний підхід до дослідження конкурентного потенціалу харчової промисловості розкриває конкретні умови і форми його розвитку, послідовність їх переходів від одних історично необхідних стадій до інших. При цьому на основі дослідження причинно-наслідкових зв'язків і співвідпорядкованості проводиться ретроспективний аналіз поведінки об'єкта, включаючи тенденції, зв'язки, взаємодії та закономірності його розвитку.
Кількісний	сутність якого полягає в переході від якісних оцінок до кількісних за допомогою розрахунків, економіко-математичних та статистичних методів дослідження, експертних бальних оцінок. Кількісний підхід до дослідження конкурентного потенціалу харчової промисловості реалізується шляхом встановлення залежностей між техніко-організаційними та соціально-економічними показниками, використання механізмів дії законів попиту та пропозиції, законів масштабу та економії часу, закону взаємозв'язків витрат у сферах виробництва і споживання та інших основоположних економічних законів.
Інституціональний	заснований на виявленні родових ознак, якісних характеристик і функцій структурних елементів економічної системи. Кожен з них має специфічні, тільки йому притаманні властивості і виконує в системі чітко позначені функції. В основі цього підходу лежать адміністративні методи, що базуються на системі законодавчих актів країни та регіону, нормативно-директивних та методичних документів підприємства, планів, програм, завдань і оперативного керівництва.

*Джерело: власні дослідження

На наш погляд, на конкурентний потенціал харчової промисловості впливають як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. Об'єктивний фактор виявляється при впливі на конкурентний потенціал об'єктивних закономірностей економічного розвитку. Елементи суб'єктивності виявляються, перш за все, в тому, що як суб'єкти економічної політики виступають не лише державні органи, але й соціальні групи. Суб'єкт

економічної політики має складну структуру, підрозділяється на різні групи. І з цією множинністю суб'єктів економічної політики пов'язано переплетення і взаємодія економічних інтересів в процесі реалізації стратегії стійкого розвитку харчової промисловості України. Для реалізації даних цільових настанов правомірно використовувати філософський метод – стихійний і свідомий.

Стихійний дозволить виявити можливості підвищення конкурентного потенціалу харчової промисловості за допомогою самоорганізації, саморозвитку в процесі функціонування механізму ринку, який органічно властивий економічній системі. Свідомий дозволить визначити обґрунтоване регулювання процесу стійкого розвитку харчової промисловості відповідними органами управління, їх права і можливості, обмежений рівень втручання в її діяльність.

На нашу думку, важливе місце в дослідженні повинне займати прогнозування як один з методів наукового передбачення. Конкретною формою прогнозування може виступати метод прогнозних сценаріїв. На основі вивчення стану і тенденцій розвитку харчової промисловості в даний час правомірно запропонувати декілька можливих сценаріїв розвитку в майбутньому. При цьому буде врахована можлива мінливість чинників, що здійснюють вплив на розвиток об'єкта дослідження. З числа альтернативних прогнозних сценаріїв розвитку харчової промисловості буде виявлений найбільш перспективний варіант, сприяючий формуванню стратегії її стійкого розвитку.

Таким чином, формування конкурентного потенціалу вимагає розробки перспективних концептуально-теоретичних і нормативно-прикладних підходів, орієнтованих на досягнення стійкого розвитку реального сектора економіки. Досвід реформування свідчить, що в умовах трансформованої економіки і зростаючої конкуренції, помилки, що допускаються у виборі стратегій розвитку, можуть загострити проблеми і створити загрози не лише стійкому розвитку, але й самій життєздатності суб'єктів економіки. Тому розробка методологічних підходів до дослідження конкурентного потенціалу харчової промисловості як сукупності взаємодіючих елементів пов'язаних з ринковим середовищем в умовах сучасного розвитку економіки України є вкрай важливою і потребує подальших досліджень.

Література

1. Баскаков А.Я. Методология научного исследования / А.Я. Баскаков, Н.В. Туленков. – К.: МАУП, 2002. – 213 с.
2. Борисов Е.Ф. Экономическая теория / Е.Ф. Борисов. – М.: Юрист, 1997. – 256 с.
3. Дейнеко Л.В. Развитие харчової промисловості України в умовах ринкових перетворень (проблеми теорії та практики) / Л.В. Дейнеко. – К.: Знання, 2006. – 331 с.
4. Экономична енциклопедія / редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 421 с.
5. Курс экономической теории / Под ред. М.Н. Чепурина, Е.А. Киселевой – Киров: АСА, 1996. – 193 с.
6. Мостенська Т. Стан та перспективи ринку продовольчих товарів в Україні / Т. Мостенська // Харчова і переробна промисловість. – 2009. – №1(353). – С. 8-12.
7. Мочерний С.В. Методология економічного дослідження / С.В. Мочерний. – Львів: Світ, 2001. – 416 с.
8. Экономическая теория / Под ред. В.Д. Камаева. – М., 1998. – 317 с.
9. Экономическая теория / Под ред. И.П. Николаевой. М.: Проспект, 1998. – 401 с.

65.014.1:642.5:658.8 = 658.7

*Скоробогатова Т.Н., д.э.н., профессор,
ТНУ имени В.И. Вернадского*

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ УПРАВЛЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЙ РЕСТОРАННОГО ХОЗЯЙСТВА: МАРКЕТИНГОВЫЙ И ЛОГИСТИЧЕСКИЙ ПОДХОДЫ

Сначала панацеей от всех экономических бед в странах СНГ (в те времена еще СССР) считался маркетинг. Распространение логистики на фоне уже утвердившегося маркетинга вызвало некоторое противоречие между ними. Отличием современного этапа экономического развития является сопряжение маркетинга и логистики по многим вопросам, иногда переходящее в конвергенцию. При этом указанное взаимодействие конкретизируется в зависимости от экономической сферы.

Тема объединения маркетинга и логистики в настоящее время поднимается многими авторами. В частности, значительное внимание было уделено ей на традиционной конференции «Маркетинг и логистика», организуемой на базе университета «Львовская политехника». В данном русле следует